

Бутнік-Сіверський О. Б.,
НДІ ІВ НАПрН України (м. Київ),
г.н.с., д.е.н., професор, академік АТН, академік УАН.

ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

(Бутнік-Сіверський О.Б. Щодо розширення фінансових інноваційних можливостей бюджетних установ / Бутнік-Сіверський О.Б.// Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: Матеріали науково-практичної конференції / 26 квітня 2019 р., м. Київ / Упоряд. : Фурашев В. М., Петряев С. Ю., Барюаш В. А. – Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Вид-во «Політехніка». 2019. – 193 с. (с.36-39))

З прийняттям змін та доповнень до Закону України «Про вищу освіту» [1] та Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [2] почала активізуватись інноваційна діяльність в державному секторі, де створюються умови для розвитку інноваційного середовища, покращується його правове поле, що спонукає до оновлення розгляду *комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ), зокрема державними підприємствами закладів вищої освіти та науки.* При цьому слід враховувати особливості, які пов'язані з тим, що бюджетні установи *є неприбутковими* (Бюджетний кодекс України [3] (далі – БКУ): пп. 12 п. 1 ст.2), що стало предметом нашого розгляду.

У державній сфері господарської діяльності, а саме облік розроблених, завершених та прийнятих науково-дослідних робіт та науково-дослідних конструкторських розробок, *як об'єктів права інтелектуальної власності,* у вищих навчальних закладах освіти (далі – ВНЗО) та в науково-дослідних бюджетних установах (далі – НДБУ), *що проведені за рахунок коштів державного бюджету, став найбільш невизначеним в умовах модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі.*

Щодо фінансового забезпечення, то зазначимо, що у ВНЗО/НДБУ бюджет може складатися із *загального та спеціального фондів* (БКУ: п.1 ст.13). На рівні бюджетних установ до *доходів* загального фонду належать кошти, що надходять із *загального фонду бюджету* для виконання бюджетними установами своїх основних функцій (БКУ: п.2 ст.13). *До доходів спеціального фонду бюджету* належать власні надходження бюджетних установ, які мають цільове спрямування (БКУ: п.3 ст.13). *Власні надходження бюджетних установ* отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і *включаються до спеціального фонду бюджету* (БКУ: п.4 ст.13).

Новацією у Законі України «Про вищу освіту» (ст.70), (а також в БКУ: п.7 ст. 43), передбачено, що *власні надходження* державних і комунальних закладів вищої освіти та наукові установи – бюджетні установи, *отримані від плати за послуги,* що надаються згідно з освітньою, науковою та навчально-виробничою діяльністю, благодійні внески та гранти відповідно до рішення, прийнятого вченою радою закладу вищої освіти, наукової установи, *зараховуються на спеціальні реєстраційні рахунки,* відкриті в територіальному органі центрального органу виконавчої влади *у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів,* або на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки установ *державних банків.*

Одночасно, зазначимо, що *видатки спеціального фонду* державних і комунальних ВНЗО/НДБУ, що проводяться за рахунок власних надходжень 37

бюджетних установ, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти, здійснюються у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України (БКУ: п.8 ст. 43), який не передбачає реалізацію запропонованих законодавцем новацій.

Зазначені доходи, а також відсотки, отримані від розміщення коштів закладу вищої освіти, наукової установи на вкладних (депозитних) рахунках в установах державних банків, **включаються до фінансового плану (кошторису) закладу вищої освіти, наукової установи** і можуть використовуватися на придбання майна і його використання, капітальне будівництво та ремонт приміщень, поліпшення матеріально-технічного, навчально-лабораторного, навчально-методичного забезпечення освітнього процесу тощо в межах статутної діяльності закладу вищої освіти, наукової установи (абз.2 п.2 ст. 70). При цьому слід враховувати, що **казначейське обслуговування бюджетних коштів** передбачає контроль (БКУ: п.1 ст. 43).

Щодо **об'єктів права інтелектуальної власності**, то Законом України «Про вищу освіту» передбачено, що ВНЗО у порядку, визначеному законом, та відповідно до статуту **має право** (п.3 ст. 70):

1) **власності на об'єкти права інтелектуальної власності**, створені **за власні кошти** або кошти державного чи місцевих бюджетів (крім випадків, визначених законом);

2) шляхом внесення **нематеріальних активів** (майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності) брати участь у формуванні статутного капіталу інноваційних структур різних типів (наукових, технологічних парків, бізнес-інкубаторів тощо).

Одночасно, слід враховувати, що **власні надходження бюджетних установ** є кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності (БКУ: пп.15 п.1 ст.2) .

У БКУ нажалі **відсутній механізм** здійснення операцій з ОПІВ, які слід враховувати при формуванні **власних надходжень бюджетних установ, що обмежує можливості запроваджених новацій**.

Законодавець зазначає, що платежі за рахунок спеціального фонду бюджету здійснюються **в межах коштів, що фактично надійшли до цього фонду на відповідну мету** (з дотриманням вимог частини другої статті 57 БКУ), якщо цим Кодексом та/або законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) не встановлено інше (БКУ: п.8 ст. 13).

Слід також враховувати, що **на кінець бюджетного періоду Казначейська служба України зберігає залишки коштів** на рахунках спеціального фонду державного бюджету та щодо субвенцій із спеціального фонду державного бюджету на рахунках спеціального фонду місцевих бюджетів для покриття відповідних витрат у наступному бюджетному періоді з урахуванням їх цільового призначення.

У разі відсутності відповідних бюджетних призначень на наступний бюджетний період залишки коштів спеціального фонду перераховуються до загального фонду державного бюджету (БКУ: частина 2 ст.57)

Звернемо увагу на то, що при відсутності відповідних бюджетних призначень, які можуть бути пов'язані з накопичення доходів спеціального фонду бюджету на операції з інтелектуальною власністю в кінці звітного періоду будуть перераховуватися до загального фонду державного бюджету.

З прийняттям змін і доповнень до Закону України «Про вищу освіту» та Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» розширені інноваційні можливості бюджетних ВНЗО/НДБУ щодо набуття, охорони та захисту прав інтелектуальної власності, права розпоряджатися майновими правами інтелектуальної власності, здійснення витрат за рахунок власних надходжень, здійснення заходів з впровадження, включаючи трансфер технологій, об'єктів права інтелектуальної власності, майнові права на які вони набули. Але, зазначені новації до законодавства стримуються регулювання витрат, їх залишками, збільшенням доходів спеціального фонду, як складової загального бюджету, без врахування творчих можливостей та інтересів винахідників, раціоналізаторів, авторів з позиції створення та впровадження ОПВ в межах коштів, що фактично надійшли до цього фонду на відповідну мету, що дозволяє розширити джерела витрат та можливість їх накопичування, а також дозволяє стимулювати розвиток їх інноваційної діяльності.

Узагальнюючи, **пропонуємо на першому етапі внести зміни** до Бюджетного кодексу України, Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інші, щодо розширення фінансових інноваційних можливостей бюджетних установ шляхом виділення ВНЗО/НДБУ зі **змішаною формою спеціального фонду**.

Власні надходження бюджетних установ зі змішаною формою спеціального фонду отримуються ВНЗО/НДБУ додатково і не включаються до спеціального фонду бюджету в частині фонду, яка отримана за результатами комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі за ліцензійними договорами. Бюджетні установи зі змішаною формою спеціального фонду є неприбутковими, окрім частини спеціального фонду, яка не входить до бюджету.

Власні надходження бюджетних установ зі змішаною формою спеціального фонду використовуються (без урахування частини дев'ятої статті 51 БКУ) на:

- проведення патентно-кон'юнктурних досліджень;
- підтримання чинності та продовження строку дії охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності, майнові права на які належать такій бюджетній науковій установі;
- виплату ліцензійних платежів (паушальний платіж, роялті, комбінований платіж) за використання об'єктів права інтелектуальної власності такою бюджетною науковою установою;
- виплату винагороди авторам службових об'єктів права інтелектуальної власності, майнові права на які належать такій бюджетній науковій установі;
- набуття прав та отримання охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності, майнові права на які належать такій бюджетній науковій установі, в Україні та за кордоном;
- реєстрацію службових творів, майнові права на які належать такій бюджетній науковій установі.

Таким чином, актуалізація узагальнення законодавчих актів за цільовим спрямуванням є очевидною, що сприяє вирішенню проблеми фінансового інноваційного розвитку ВНЗО/НДБУ та здійснення ефективної *комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності*.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту. Закон України № 1556-VII від 01.07.2014. – Редакція від 01.01.2018. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Про наукову та науково-технічну діяльність. Закон України № 848-VIII від 26.11.2015. – Редакція від 01.08.2016. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

3. Бюджетний кодекс України. Закон України № 2456-VI від 08.07.2010. – Редакція від 04.12.2016. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>